

УДК: 159.938

Шамич Олександр Миколайович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри реабілітації Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна".

e-mail: sashamych@gmail.com

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ РОЗВИТКУ АКТУАЛЬНИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ У ПАРАЛІМПІЙЦІВ ТА СТУДЕНТІВ

Анотація

Отримані в дослідженні результати розкривають особливості розвитку окремих актуальних особистісних якостей паролімпійців. Зокрема, переконливо доводять значні можливості паролімпійського спорту у сприянні особистісній самореалізації, досягненні психологічного благополуччя та підвищенні рівня життєстійкості в людей, які мають інвалідність.

Встановлено, що за показниками психологічного благополуччя паролімпійці, відповідаючи нормативним значенням та результатам студентів без вад здоров'я, достовірно перевищують показники студентів, що мають інвалідність, але спортом на займаються.

За показниками життєстійкості паролімпійці достовірно перевищили і нормативні значення, і показники досліджуваних студентів без вад здоров'я, і, найбільш виражено, показники студентів, що мають інвалідність.

Показано, що для паролімпійських атлетів, в плані життєстійкості, властива більш виражена за норму переконаність в тому, що: боротьба дозволяє вплинути на результат того, що відбувається, навіть якщо цей вплив не абсолютний і успіх не гарантований; все що з людиною трапляється, сприяє її розвитку за рахунок знань і досвіду, – неважливо, позитивного або негативного; погляд на життя як спосіб набуття досвіду, готовність діяти на свій страх і ризик, вважаючи прагнення до простого комфорту і безпеки таким, що збіднює життя людини.

Перспективи використання результатів досліджень полягають у створенні системи психологічного супроводу паралімпійців, спрямованої на сприяння їх особистісній та спортивній самореалізації.

Ключові слова: психологічне благополуччя, життєстійкість, паралімпійці, особистість, самореалізація.

Шамич Александр Николаевич, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры реабилитации Открытого международного университета развития человека "Украина".

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ АКТУАЛЬНЫХ ЛИЧНОСТНЫХ КАЧЕСТВ У ПАРАЛИМПИЙЦЕВ И СТУДЕНТОВ

Аннотация

Полученные в исследовании результаты раскрывают особенности развития отдельных актуальных личностных качеств паралимпийцев. В частности, убедительно доказывают значительные возможности паралимпийского спорта в содействии личностной самореализации, достижении психологического благополучия и повышении уровня жизнестойкости у людей, имеющих инвалидность.

Установлено, что по показателям психологического благополучия паралимпийцы, отвечая нормативным значениям и результатам студентов без изъянов здоровья, достоверно превышают показатели студентов, имеющих инвалидность, но спортом на занимающихся.

По показателям жизнестойкости паралимпийцы достоверно превысили и нормативные значения, и показатели исследуемых студентов без изъянов здоровья, и, наиболее выражено, показатели студентов, имеющих инвалидность.

Показано, что для паралимпийских атлетов, в плане жизнестойкости, присуща более выраженная, чем в норме, убежденность в том, что: борьба позволяет повлиять на результат происходящего, даже если это влияние не

абсолютно и успех не гарантирован; все что с человеком случается, способствует его развитию за счет знаний и опыта, - неважно, положительного или отрицательного; взгляд на жизнь как способ приобретения опыта, готовность действовать на свой страх и риск, считая стремление к простому комфорту и безопасности таким, которое обедняет жизнь человека.

Перспективы использования результатов исследований заключаются в создании системы психологического сопровождения паралимпийцев, направленной на содействие их личностной и спортивной самореализации.

Ключевые слова: психологическое благополучие, жизнестойкость, паралимпийцы, личность, самореализация.

Shamyh Oleksandr Mykolaioch. Ph.D of Pedagogical Sciences, assistant professor of the Department of Rehabilitation of Open International University of Human Development 'Ukraine'. Kyiv. Ukraine.

COMPARATIVE ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF TOPICAL PERSONAL QUALITIES AT PARALYMPIC ATHLETES AND STUDENTS

Summary

The performed study has revealed peculiarities of certain actual personal qualities of Paralympic athletes. In particular, the significant potential of Paralympic sports for personal self-realization, psychological well-being and hardiness improvement of people with disabilities it has been proved convincingly.

Accordingly, the indicators of psychological well-being of the Paralympic athletes correspond to normative values and the results of the students without health problems, and exceed significantly the indicators of the students having disabilities, but not doing sports.

The hardiness indicators of the Paralympic athletes exceed significantly the normative values, and the results of the students without health problems, and exceed dramatically the indicators of the students with disabilities.

The article shows that, as for hardiness, Paralympic athletes possess more

expressed, than normal, conviction that: a struggle allows them to influence outcomes of an unfolding situation, even if this influence is not absolute and does not guarantee success; everything that happens to a person contributes to his/her development of knowledge and experience, whether it is positive or negative; life is understood as a way of experience acquiring, they are willing to act at own peril and risk, considering that the desire for simple comfort and safety degrades a person's life.

The research results can be used for creation of a system of psychological support of Paralympic athletes aimed at their personal and sportive self-realization.

Keywords: psychological well-being, hardiness, Paralympic athletes, personality, self-realization

Постановка проблеми і актуальність дослідження. До найбільш пріоритетних проблем сучасного суспільства відносять забезпечення повноцінного інтегрування у різні суспільні інституції людей, в яких це інтегрування суттєво ускладнено внаслідок інвалідності. До вирішення цієї проблеми активно залучаються такі наукові та науково-практичні галузі як психологія, соціальна робота, фізична культура та спорт тощо. Зокрема, залучення людей з інвалідністю до занять адаптивною фізичною культурою і спортом надає можливість істотною мірою забезпечити умови для їх повноцінної самореалізації та соціалізації, створення передумов для ефективної фізичної і психічної адаптації, нівелювання негативних змін психоемоційного стану [1], [4], [11].

Разом з тим, відчувається нестаток досліджень, покликаних створити необхідне наукове забезпечення не тільки повноцінного тренувально-змагального процесу паралімпійця, але й, що надзвичайно важливо, забезпечення засобами паралімпійського спорту повноцінного інтегрування паралімпійця до суспільства. Тому актуальність досліджень психологічного та соціально-психологічного спрямування, зокрема, спрямованих на порівняльне визначення психологічних особливостей паралімпійців є очевидною.

Мета. Статтю присвячено аналізу результатів наших досліджень,

спрямованому на визначення порівняльних особливостей рівня розвитку актуальних особистісних якостей паралімпійців, з одного боку, та здорових студентів і студентів з інвалідністю – з іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В мобілізації резервних можливостей організму та усвідомленні людей, які мають важкі недуги або травми перспектив до подолання своїх хвороб та повноцінного інтегрування у суспільство, потужним стимулом став паралімпійський спорт. Він відіграє важливу соціалізуючу та інформуючу роль, привертаючи увагу громадськості до проблем інвалідності, безбар'єрного середовища, підтримки гідності, прав і благополуччя людей, що мають статус людини з інвалідністю. Гуманістичний сенс різноманітних спортивних змагань осіб з інвалідністю є безцінним, оскільки вони дозволяють таким людям «повернутися в суспільство» [6], [9].

Для паралімпійців спорт стає життєво важливим джерелом самореалізації та існування, важливим засобом посттравматичного відновлення, адаптації, інтеграції та соціальної інклюзії. Адже за рахунок встановлення добрих, прийнятних і значущих міжособистісних відносини в спорті легше подолати соціальні, релігійні та расові упередження. Завдяки тісній взаємодії із здоровими спортсменами відкриваються можливості для створення нових дружніх стосунків, підвищення задоволення життям і компенсування наслідків інвалідності [11].

Внаслідок вираженої організаційної та психологічної специфіки, особливі вимоги до особистості паралімпійців ставить тренувально-змагальний процес. Оскільки інвалідність обмежує здатність виконувати фізичні вправи, досягнення високих результатів потребує від атлетів-паралімпійців дотримання чіткої регламентації як спортивної, так і інших видів діяльності, виключного та постійного прояву вольових зусиль, постійного дотримання цілої низки обмежень і заборон [1], [12].

За G. Kenttä та R. Corban існує декілька груп відмінностей, які є унікальними для паралімпійців:

- 1) спортсмени-інваліди в середньому значно старше за здорових

спортсменів, що потенційно зумовлює певні проблеми взаємодії з молодшими за віком тренерами та спортивними психологами;

2) у паралімпійців більш виражені фінансові проблеми, проблеми сімейних та соціальних стосунків;

3) спортсмен-інвалід може потребувати більше часу на підготовку до змагань внаслідок залежності від допоміжного обладнання, технічної підтримки і особистої допомоги;

4) необхідність прийняття спортсменом-інвалідом власної неповносправності у «світі здорових»;

5) необхідність особистих помічників та висока залежність від них [10].

Серед відмінностей психологічного плану між інвалідами, які займаються та не займаються спортом, називаються вищі рівні в перших: альтруїзму, готовності допомагати оточуючим, прагнення до співпраці, почуття відповідальності, доброзичливого ставлення до оточуючих, самооцінки, незалежності від думки інших, самоактуалізації, комунікабельності, конструктивізму, цілеспрямованості, впевненості в собі, самооцінки, якості життя та психосоціальної адаптації [4], [5].

Встановлено, що спортсмени-інваліди, порівняно із здоровими спортсменами, характеризуються такими психологічними властивостями: при мають істотно вищі показники «прийняття ризику»; більш конструктивно сприймають свої невдачі і помилки; більш відкриті для супервізії; так само мають домінуючу спрямованість на теперішнє; мають значно вищі рівні оцінки якості життя і задоволеності; вирізняються вищим рівнем бадьорості і нижчими збентеження та депресії; виявляють вищу потребу у згуртованості [4].

Виклад експериментального матеріалу. У дослідженнях, що проводилися впродовж 2015-2017 рр. взяло участь 106 членів паралімпійської та дефлімпійської збірних команд України з різних видів спорту (віком 16 - 53 роки; 84 чоловіки та 22 жінки) та 191 студент I - IV курсів денного відділення Університету «Україна» (віком 17 - 25 років; 91 студент без вад здоров'я та 98 студентів з інвалідністю, які спортом на займаються). Порівняльний аналіз

здійснено за результатами двох психодіагностичних методик: Шкали психологічного благополуччя К. Ріфф (адаптація Т.Д. Шевеленкової і Т.П. Фесенко) та Тесту життєстійкості С. Мадді (переклад і адаптація Д.О Леонтєва, О.І. Рассказової)

Результати наших досліджень за першою методикою (таблиця 1 та 2) підтвердили відповідність показників загального рівня та складових психологічного благополуччя паралімпійців нормативним значенням та результатам, що були отримані за цією методикою іншими дослідниками на вибірках людей, які не мають вад здоров'я.

Таблиця 1

Порівняння показників психологічного благополуччя паралімпійців з нормативними значеннями

Шкала	Паралімпійці (n = 106)		Нормативні значення			
			чоловіки 20-35 років		жінки 20-35 років	
	\bar{x}	S_x	\bar{x}	S_x	\bar{x}	S_x
Позитивні взаємини	59,2	9,5	63	7,12	65	8,28
Автономія	56,8	10,0	56	6,86	58	7,31
Управління середовищем	58,9	7,5	57	6,27	58	7,35
Особистісне зростання	61,2	7,2	65	4,94	65	6,04
Цілі в житті	64,8	8,8	63	5,16	64	8,19
Самоприйняття	57,8	8,1	59	6,99	61	9,08

Порівняння за показниками психологічного благополуччя паралімпійців та студентів

Шкала	Паралімпійці (n = 106)		Студенти (n = 91)		p ≤
	\bar{x}	S _x	\bar{x}	S _x	
Позитивні взаємини	59,2	9,5	59,2	9,2	-
Автономія	56,8	10,0	55,2	8,1	-
Управління середовищем	58,9	7,5	55,9	8,7	-
Особистісне зростання	61,2	7,2	60,5	9,1	-
Цілі в житті	64,8	8,8	59,7	9,2	-
Самоприйняття	57,8	8,1	56,5	10,4	-

У даному випадку, в порівнянні із студентами, що цілком узгоджується, наприклад, з порівнянням наших результатів з результатами досліджень М.М. Лепешинського, отриманих на студентській вибірці [3] та А. Большакової на вибірці курсантів [2].

Ми вважаємо, що такий результат може бути об'єктивно зумовлений використанням особами з інвалідністю можливостей паралімпійського спорту для досягнення прийняттого для себе рівня психологічного благополуччя.

За другою методикою виявилось, що показники життєстійкості паралімпійців, отримані у нашому дослідженні, достовірно перевищили і нормативні значення (таблиця 3), і показники досліджуваних студентів (таблиця 4).

Порівняння показників життєстійкості паролімпійців з нормативними значеннями

Шкала	Паралімпійці (n = 106)		Нормативні значення	
	\bar{x}	S_x	\bar{x}	S_x
Включеність	38,03	8,07	37,64	8,08
Контроль	32,46	7,07	29,17	8,43
Прийняття ризику	17,05	5,14	13,91	4,39
Життєстійкість	87,53	18,2	80,72	18,53

Зокрема, отримані показники паролімпійців достовірно перевищують нормативні значення (за одновибірковим t-критерієм): за інтегральною шкалою життєстійкості ($t = 3,34$; $p \leq 0,001$), шкалою «контролю» ($t = 2,90$; $p \leq 0,001$) і, у найбільшій мірі, за шкалою «прийняття ризику» ($t = 4,78$; $p \leq 0,001$).

Тобто, лише за шкалою «включеності» показники досліджуваних паролімпійців відповідають нормативним. Відмінності ж за іншими шкалами свідчать, що для паролімпійських атлетів, в цілому, властиві більш виражені за норму: 1) переконаність в тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат того, що відбувається, навіть якщо цей вплив не абсолютний і успіх не гарантований (шкала «контролю»); 2) переконаність в тому, що все що з людиною трапляється, сприяє її розвитку за рахунок знань і досвіду, – неважливо, позитивного або негативного; погляд на життя як спосіб набуття досвіду, готовність діяти на свій страх і ризик, вважаючи прагнення до простого комфорту і безпеки таким, що збіднює життя людини (шкала «прийняття ризику»); 3) інтегральний показник життєстійкості.

Таблиця 4

Порівняння за показниками життєстійкості паралімпійців та студентів

Шкала	Паралімпійці (n = 106)		Студенти (n = 91)		p ≤
	\bar{x}	S _x	\bar{x}	S _x	
Включеність	38,0	8,1	35,9	7,2	0,05
Контроль	32,5	7,1	30,7	7,4	-
Прийняття ризику	17,0	5,1	16,2	4,2	-
Життєстійкість	87,5	18,2	82,8	15,8	0,05

Також отримані нами показники паралімпійців виявилися вищими й за показники студентів, отриманими іншими дослідниками [7], [8].

Тобто, дані щодо порівняно підвищеного рівня життєстійкості паралімпійців можна вважати достатньо підтвердженими.

Як свідчать отримані результати, всі показники психологічного благополуччя паралімпійців виявилися суттєво вищими за показники студентів, що мають інвалідність, але спортом на займаються (таблиця 5).

Таблиця 5

Порівняння за показниками психологічного благополуччя паралімпійців та студентів з інвалідністю, які спортом на займаються

Шкала	Паралімпійці (n = 106)		Студенти з інвалідністю(n = 98)		p ≤
	\bar{x}	S _x	\bar{x}	S _x	
Позитивні взаємини	59,2	9,5	54,7	8,8	0,001
Автономія	56,8	10,0	53,6	9,5	0,05
Управління середовищем	58,9	7,5	54,1	8,2	0,001
Особистісне зростання	61,2	7,2	58,2	9,7	0,01
Цілі в житті	64,8	8,8	56,3	9,1	0,001
Самоприйняття	57,8	8,1	52,9	9,2	0,001

Це ще раз підтверджує і літературні дані, і результати наших досліджень

щодо непересічних можливостей паралімпійського спорту у сприянні особистісній самореалізації та досягненні психологічного благополуччя людьми, які мають інвалідність.

За показниками життєстійкості, паралімпійці перевищили показники студентів, що мають інвалідність ще істотніше, ніж показники здорових студентів (таблиця 6).

Таблиця 6

Порівняння за показниками життєстійкості паралімпійців та студентів з інвалідністю, які спортом на займаються

Шкала	Паралімпійці (n = 106)		Студенти з інвалідністю (n = 98)		p ≤
	\bar{x}	S _x	\bar{x}	S _x	
Включеність	38,0	8,1	32,7	8,6	0,001
Контроль	32,5	7,1	28,3	6,4	0,001
Прийняття ризику	17,0	5,1	15,4	4,9	0,05
Життєстійкість	87,5	18,2	76,4	17,7	0,001

Це, на нашу думку, можна пояснити, трьома взаємопов'язаними причинами: 1) ті люди з інвалідністю, хто приймає рішення про заняття паралімпійським спортом, з великою вірогідністю вже мають потенціально вищу життєстійкість, в порівнянні з інвалідами, які цього не роблять; 2) в процесі «природного» спортивного відбору паралімпійці із зниженою життєстійкістю відсіюються; 3) без сумніву, що заняття паралімпійським спортом сприяють підвищенню життєстійкості.

Загальнонаукове значення. Отримані в дослідженні результати розкривають особливості розвитку окремих актуальних особистісних якостей паралімпійців. Зокрема, переконливо доводять значні можливості паралімпійського спорту у сприянні особистісній самореалізації, досягненні психологічного благополуччя та підвищенні рівня життєстійкості в людей, які

мають інвалідність.

Висновки. Встановлено, що за показниками психологічного благополуччя паралімпійці, відповідаючи нормативним значенням та результатам студентів без вад здоров'я, достовірно перевищують показники студентів, що мають інвалідність, але спортом на займаються.

За показниками життєстійкості паралімпійці достовірно перевищили і нормативні значення, і показники досліджуваних студентів без вад здоров'я, і, найбільш виражено, показники студентів, що мають інвалідність.

Отже, можливість ефективного використання особами з інвалідністю можливостей паралімпійського спорту для досягнення прийняттого для себе рівня психологічного благополуччя та високого рівня життєстійкості можна вважати доведеною.

Показано, що для паралімпійських атлетів, в плані життєстійкості, властива більш виражена за норму переконаність в тому, що: боротьба дозволяє вплинути на результат того, що відбувається, навіть якщо цей вплив не абсолютний і успіх не гарантований; все що з людиною трапляється, сприяє її розвитку за рахунок знань і досвіду, – неважливо, позитивного або негативного; погляд на життя як спосіб набуття досвіду, готовність діяти на свій страх і ризик, вважаючи прагнення до простого комфорту і безпеки таким, що збіднює життя людини.

Підвищений рівень життєстійкості паралімпійців можна пояснити, трьома взаємопов'язаними причинами: 1) ті люди з інвалідністю, хто приймає рішення про заняття паралімпійським спортом, з великою вірогідністю вже мають потенційно вищу життєстійкість, в порівнянні з інвалідами, які цього не роблять; 2) в процесі «природного» спортивного відбору паралімпійці із зниженою життєстійкістю відсіюються; 3) без сумніву, що заняття паралімпійським спортом сприяють підвищенню життєстійкості.

Перспективи використання результатів досліджень полягають у створенні системи психологічного супроводу паралімпійців, спрямованої на сприяння їх особистісній та спортивній самореалізації.

Список використаних джерел

1. Бойко Г. М. Психолого-педагогічний супровід спортивної діяльності плавців із порушеннями психо-фізичного розвитку в паралімпійському спорті : монографія / Г. М. Бойко. – Полтава : ТОВ АСМІ, 2012. – 360 с.
2. Большакова А. Психологічне благополуччя та особливості ставлення до оточуючих у курсантів ВНЗ МВС України / А. Большакова // Освіта регіону [Електронний ресурс]. – 2013. - № 2. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/1064>
3. Лепешинский Н.Н. Адаптация опросника «шкалы психологического благополучия» К. Рифф / Н.Н. Лепешинский // Психологический журнал. – 2007. – № 3. – С. 24 – 37.
4. Марьясова Д.А. Психическая адаптация спортсменов-инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата : автореф. дисс... канд. мед. наук: 14.01.06; 14.03.11 / Д.А. Марьясова. – М., 2013. – 25 с.
5. Маслов Д.В. Женщины в паралимпийском движении, штрих к «психологическому портрету» / Д. В. Маслов, А. А. Рудовский // Материалы I Всероссийского конгресса «Медицина для спорта». – М., 2011. – С. 269 - 276.
6. Овчаренко С.В. Планування навчально-тренувального процесу футболістів-інвалідів з наслідками дитячого церебрального паралічу в річному циклі підготовки: Автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / С.В. Овчаренко ; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2005. – 21 с.
7. Пичурин В.В. Жизнестойкость студентов и психологическая готовность к профессиональной деятельности / В.В. Пичурин // Физическое воспитание студентов. - 2015. - № 2. – С. 38 – 43.
8. Штриголь Д.В. Динаміка життєстійкості осіб із різним рівнем антиципаційної спроможності в період кризових подій Україні / Д.В. Штриголь, Н.К. Горбик // Право і безпека. - 2015. - № 2 (57). – С. 232 – 237.
9. Dađova K. Introduction to adapted physical activities / K. Dađova. – Prague: Charles University, 2007. - 82 p.

10. Kenttä G. Psychology within the Paralympic Context - Same, Same or Any Different? / G. Kenttä, R. Corban // Olympic Coach. – 2014. № 25(3). – P. 15 – 25.

11. Ondrušova Z. Sport and doing sports by the disabled posttraumatic return to life / Z. Ondrušova, R. Pitekova, M. Bardiovsky, Z. Galikova // Clinical Social Work. – 2013. – Vol. 4, № 2. – P. 65 – 70.

12. Semerjian T.Z. Disability in Sport and Exercise Psychology / T.Z. Semerjian // The cultural turn in sport psychology. Fitness Information Technology. - West Virginia: Fitness Information Technology, Inc., 2010. – P. 257 - 265.

References transliterated

1. Bojko G. M. Psihologo-pedagogichnij suprovid sportivnoï diyal'nosti plavciv iz porushennyami psiho-fizichnogo rozvitku v paralimpijs'komu sporti : monografiya / G. M. Bojko. – Poltava : TOV ASMI, 2012. – 360 s.

2. Bol'shakova A. Psyxolohichne blahopoluchchya ta osoblyvosti stavlennya do otochuyuchykh u kursantiv VNZ MVS Ukrayiny / A. Bol'shakova // Osvita rehionu [Elektronnyj resurs]. – 2013. - № 2. – Rezhym dostupu: <http://social-science.com.ua/article/1064>.

3. Lepeshinskij H.H. Adaptacija oprosnika «shkaly psihologicheskogo blagopoluchhija» K. Riff / H.H. Lepeshinskij // Psihologicheskij zhurnal. – 2007. – # 3. – S. 24 – 37.

4. Mar'yasova D.A. Psihicheskaya adaptaciya sportsmenov-invalidov s porazheniem oporno-dvigatel'nogo apparata : avtoref. diss... kand. med. nauk: 14.01.06; 14.03.11 / D.A. Mar'yasova. – M., 2013. – 25 s.

5. Maslov D. V. Zhenshchiny v paralimpijskom dvizhenii, shtrih k «psihologicheskomu portretu» / D. V. Maslov, A. A. Rudovskij // Materialy I Vserossijskogo kongressa «Medicina dlya sporta». – M., 2011. – S. 269 - 276.

6. Ovcharenko S.V. Planuvannia navchalno-trenavalnoho protsesu futbolistiv-invalidiv z naslidkamy dytiachoho tserebralnoho paralichu v richnomu tsykli pidhotovky: Avtoref. dys... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu: 24.00.01 / S.V. Ovcharenko ; Nats. un-t fiz. vykhovannia i sportu Ukrainy. – K., 2005. – 21 s.

7. Pichurin V.V. Zhiznestojkost' studentov i psihologicheskaja gotovnost' k professional'noj dejatel'nosti / V.V. Pichurin // Fizicheskoe vospitanie studentov. - 2015. - # 2. – S. 38 – 43.
8. Shtryhol" D.V. Dynamika zhyttyestijkosti osib iz riznym rivnem antycypacijnoyi spromozhnosti v period kryzovyx podij Ukrayini / D.V. Shtryhol", N.K. Horbyk // Pravo i bezpeka. - 2015. - № 2 (57). – S. 232 – 237.
9. Dad'ova K. Introduction to adapted physical activities / K. Dad'ova. – Prague: Charles University, 2007. - 82 p.
10. Kenttä G. Psychology within the Paralympic Context - Same, Same or Any Different? / G. Kenttä, R. Corban // Olympic Coach. – 2014. № 25(3). – P. 15 – 25.
11. Ondrušova Z. Sport and doing sport s by the disabled posttraumatic return to life / Z. Ondrušova, R. Pitekova, M. Bardiovsky, Z. Galikova // Clinical Social Work. – 2013. – Vol. 4, № 2. – P. 65 – 70.
12. Semerjian T.Z. Disability in Sport and Exercise Psychology / T.Z. Semerjian // The cultural turn in sport psychology. Fitness Information Technology. - West Virginia: Fitness Information Technology, Inc., 2010. – P. 257 - 265.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

*Авторське право (c) 2018 Shamyh Oleksandr Mykolaiovych Шамич
Олександр Миколайович*

Отримано: 01.04.2018

Відрецензовано: 10.04.2018

Опубліковано: 11.04.2018

DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2019.2.8.7>